

Innspill til forskningsmeldingen:

Kunstnerisk utviklingsarbeid som del av en mangfoldig FoU-virksomhet

1. INNLEDNING

Siden *Universitets- og høgskoleloven* av 1995 har kunstnerisk utviklingsarbeid, forskning og erfaringskunnskap vært sidestilt som grunnlag for faglig virksomhet innen høyere utdanningsinstitusjoner. For alle institusjoner som tilbyr høyere kunstutdanning er dette av største betydning. Det gjelder for Norges musikkhøgskole, Kunsthøgskolen i Bergen, Kunsthøgskolen i Oslo, NTNU / Fakultet for arkitektur og billedkunst – Kunstakademiet og Institutt for musikk, Universitetet i Bergen / Institutt for musikk – Griegakademiet, Universitetet i Stavanger / Institutt for musikk og dans, Universitetet i Agder / Institutt for musikk, Høgskolen i Lillehammer / Den norske filmskolen, Høgskolen i Østfold / Akademi for scenekunst og Universitetet i Tromsø / Det kunstfaglige fakultet.

Ved disse fagmiljøene utgjør kunstnerisk utviklingsarbeid det viktigste faglige grunnlaget for kunstutdanningen. Ansettelse og opprykk for det kunstneriske personalet skjer gjennom vurdering av kvalifikasjoner innen kunstnerisk virksomhet / kunstnerisk utviklingsarbeid og i henhold til *Forskrift om ansettelse og opprykk i undervisnings- og forskerstillinger (2006)*. Kunstnerisk utviklingsarbeid, forskning samt faglig og/eller pedagogisk utviklingsarbeid er likeverdige deler av institusjonenes samlede FoU-virksomhet.

I 2006 ga Kunnskapsdepartementet UHR i oppdrag å oppnevne et utvalg ("Jørgensenutvalget") for å vurdere eventuelle resultatbaserte indikatorer for kunstnerisk utviklingsarbeid. Utvalget avga sin innstilling *Vekt på kunstnerisk utviklingsarbeid* våren 2007. Utvalget la til grunn en forståelse av kunstnerisk utviklingsarbeid (forkortet KU) som inkluderer kunstnerisk virksomhet på høyt nivå, og hvor utdanningsinstitusjonene har et særskilt ansvar for utviklingen av kritisk refleksjon. Her siteres fra kapittel 4.3:

Utdanningene skal drive undervisning basert på KU på samme måte som det drives forskningsbasert undervisning i høyere utdanning. Et kriterium blant flere for god kvalitativ KU bør dermed være i hvilken grad dette arbeidet aktivt tilfører utdanningen og institusjonenes fagmiljø nye faglige perspektiver. Samtidig må KU produsert i institusjonell kontekst ha legitimitet og vekke profesjonell interesse utover utdanningsmiljøene. Den kunstneriske kvaliteten og arbeidets betydning må måles opp mot nasjonal og internasjonal kunstnerisk virksomhet.

Det tok svært lang tid fra Stortinget i 1995 innarbeidet sidestilling av kunstnerisk utviklingsarbeid og forskning i loven, til det ble satt inn noen sentrale tiltak og ressurser for å styrke det kunstneriske utviklingsarbeidet ved institusjonene. Det nasjonale

stipendprogrammet for kunstnerisk utviklingsarbeid som ble opprettet i 2003, er hittil det eneste tiltaket som er iverksatt.

Kunstutdanningsmiljøene er hver for seg relativt små. For kvalitetsheving og kvalitetssikring er det nødvendig at det nasjonalt legges til rette for at det kan satses målrettet på KU i samsvar med institusjonenes strategiske valg, og med diskusjoner om kvalitet på tvers av institusjonene.

2. KUNSTNERISK UTVIKLINGSARBEID PÅ DEN INTERNASJONALE ARENA

Internasjonalt ser en i dag en betydelig og økende aktivitet innen kunstnerisk utviklingsarbeid ("artistic research / artistic based research") ved institusjoner for høyere kunstutdanning. Både ved de enkelte institusjoner og i felles fora nasjonalt og internasjonalt drøftes definisjoner, kvalitetskriterier, rammeverk og finansieringsformer både for kunstfaglig doktorgradsnivå og for prosjekter. Landene i Nord- og Vest-Europa samt USA er til dels pådrivere her, men også andre land engasjerer seg.

Også den europeiske konservatorieunionen AEC (Association Europeenne des Conservatoires) og den europeiske sammenslutningen av høyere kunstutdanningsinstitusjoner i Europa, ELIA (European League of Institutes of the Arts) har denne tematikken på dagsorden. ELIA har nylig utarbeidet en strategisk plan for *artistic research*. Planen vektlegger "*the Importance of Artistic Research and its Contribution to 'New Knowledge' in a Creative Europe*". Videre heter det at "*The ELIA strategy paper on artistic research sets out an approach for the immediate future with regard to the development of a research culture and the creation of 'new knowledge' in Higher Arts Education. The inclusion of the third cycle in the Bologna process has had significant impact: many institutes of the arts are now in the process of establishing research teams and centres, and have developed a research infrastructure, policy and strategy*".

Det norske stipendprogrammet vekker stor interesse internasjonalt, som et klart kunstnerisk basert alternativ for PhDgraden. Programmet har vært presentert for kolleger i Sverige, Nederland, Belgia, Frankrike og Sveits og er blitt et referansepunkt i den internasjonale diskusjonen.

3. BEHOV FOR ETABLERING AV NYTT NASJONALT PROGRAM FOR KUNSTNERISK UTVIKLINGSARBEID

Det fines i dag ingen stabil kilde til ekstern finansiering for kunstnerisk utviklingsarbeid. Institusjonene med kunstnerisk utviklingsarbeid som hovedansvar har dermed ikke likeverdige og tilsvarende betingelser som institusjoner som har hovedvekt på forskning, hvor Norges forskningsråd har en vel etablert oppgave. Dette ble tematisert i utredningene som lå til grunn for omorganiseringen innen høyere kunstutdanning i 1996, og dette ble også påpekt i innstillingen fra Jørgensenutvalget i 2007.

Norges forskningsråd tar ikke et særskilt ansvar for utviklingen av kunstnerisk utviklingsarbeid. Selv om Kunsthøgskolen i Bergen er tildelt bevilgninger fra programmene Strategiske høgskoleprosjekter (2007) og Kulturell verdsetting (2008), er

dette enkelttilfelle som ikke inngår i en nasjonal strategisk ambisjon for feltet. Disse programmene ivaretar ikke behovet for faglig støtte til kunstnerisk utviklingsarbeid.

I samsvar med tilrådingen fra Jørgensenutvalget har våre tre institusjoner i 2007 – 2008 bedt departement og storting om at det snarest opprettes et eget nasjonalt program for kunstnerisk utviklingsarbeid med sikte på å styrke institusjonenes strategiske arbeid innen kunstnerisk utviklingsarbeid. Programmet bør i første omgang etableres for en femårsperiode. Programmets midler bør tildeles på grunnlag av en årlig søknadsrunde, der prosjektene konkurrerer på tvers av fagdisipliner. Midler fra programmet bør kunne støtte prosjekter innen kunstnerisk utviklingsarbeid over flere år, og kunne gi midler til både post-doc stillinger, stipendiater, frikjøp, konferanser, seminarer og annen nettverksbygging samt produksjon.

Programmets budsjetttramme bør settes slik at det står i rimelig forhold til kunstsektorens størrelse innen høyere utdanning og bidrar til likeverdige vilkår for kunstnerisk utviklingsarbeid.

Resultater fra kunstnerisk utviklingsarbeid er i dag ikke inkludert i den resultatbaserte finansieringen, og dette ble i dagens situasjon heller ikke anbefalt av Jørgensenutvalget. Opprettelsen av et nasjonalt program som vil utgjøre en tverrfaglig konkurransearena, vil være en dynamisk stimulans for fagmiljøene når det gjelder utvikling av prosjekter med kvalitet og relevans. Erfaringene fra stipendprogrammet viser at sektoren kan håndtere søknader på høyt faglig nivå innen en tverrfaglig beslutningsramme, og rammeverket for søknader og behandlingsprosedyrer må kunne bygge videre på det arbeidet som er gjort innen stipendprogrammet.

4. STIPENDPROGRAMMET FOR KUNSTNERISK UTVIKLINGSARBEID

Det nasjonale Stipendprogrammet for kunstnerisk utviklingsarbeid skal dekke et bredt spekter av fagfelt innen billedkunst, dans, design, film, musikk, opera og teater, og inkluderer i dag virksomheten ved 10 institusjoner (disse er nevnt i første avsnitt i innledningen). I 2009 finansierer departementet 23 stillinger knyttet til programmet. Dertil har institusjonene valgt å prioritere egne finansieringsmidler til i alt 12 kunstneriske stipendiater, og en stipendiat ved KHiB finansieres gjennom et NFRprosjekt .

Programmet representerer en unik anledning til tverrfaglig kompetanseheving innen hele kunstfeltet. Programmet har nå levert sine første ferdige kandidater, og vist at det holdes et høyt faglig nivå både i programutviklingen og i bedømmelsen av de kunstneriske resultatene.

Programstyret har i flere av sine årsrapporter til departementet pekt på at det er svært uheldig med så små kull som man tidvis har hatt til nå. Det er disse tre institusjonenes klare oppfatning at antall stipendiater i programmet må få et vesentlig løft for årene fremover. Sett i lys av at resten av sektoren har hatt tilgang på tilsvarende stipendiatordninger over lengre tid, er det avgjørende at volumet hvert år oppleves som tilstrekkelig for sektoren:

- Programmet skal dekke et bredt spekter av kunstneriske uttrykk;
- Programmet skal dekke hele ti høyere utdanningsinstitusjoner;

- Det finnes ingen andre rekrutteringstiltak for denne delen av høyere utdanning;
- Den årlige gruppen av stipendiater må være stor nok til å oppfylle kravet til *kritisk masse* for å bygge opp konstruktive og kreative synergieffekter.
- Antall stipendiater i programmet må være stort nok til at man kan utvikle den fremste kunstneriske kompetansen innen sentrale kunstneriske fagfelt.

Stortinget har i forbindelse med den siste endringen av Lov om universiteter og høgskoler bedt om at det legges til rette for en rask akkreditering av de to kunsthøgskolene som vitenskapelige høgskoler. Med de kravene som er nedfelt i NOKUTs forskrift om akkreditering av institusjoner som vitenskapelige høyskoler, er det en forutsetning for slik akkreditering at disse sikres et tilstrekkelig antall stipendiater i programmet – slik at man gjennom dette faktisk klarer å ivareta de to kunsthøgskolenes behov for aktiv utvikling av doktorgradsnivået.

Antallet finansierte stipendiater i programmet hvert år må økes slik at de faglige behovene som er beskrevet over, kan oppfylles. Midlene til å drifte programmet må også justeres opp i samsvar med økningen i antall stipendiatstillinger, slik at den tverrfaglige kompetanseutviklingen rundt stipendiatene kan videreføres.

Ved institusjoner med etablerte PhD-programmer som Norges musikkhøgskole, har det kunstneriske stipendprogrammet etablert seg som en viktig arena for utvikling av ny kompetanse og nyrekruttering. I møtet mellom kunstnerisk utviklingsarbeid og forskning, og i koblingen mellom det kunstneriske baserte stipendprogrammet og de vitenskapelig baserte PhD-programmene åpner det seg muligheter for å utvikle ny kunnskap og ny kompetanse. Også Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo har nå meldt interesse for å gå inn i programmet.

5. KONKLUSJON

De tre institusjonene med nasjonalt ansvar for høyere utdanning innen kunstfeltene anmoder med dette om at det tas grep for å sikre mangfoldet i FoU-virksomheten og at det derfor tas inn **et eget kapittel om kunstnerisk utviklingsarbeid i forskningsmeldingen, som beskriver ambisjoner og planer for:**

- *finansiering og organisering av et nasjonalt Program for prosjektfinansiering av kunstnerisk utviklingsarbeid*
- *videre utbygging og konsolidering av det nasjonale Stipendprogrammet for kunstnerisk utviklingsarbeid*

Vennlig hilsen

Eirik Birkeland
Rektor
Norges
musikkhøgskole

Cecilie Broch Knudsen
Rektor
Kunsthøgskolen i Oslo

Nina Malterud
Rektor
Kunsthøgskolen
i Bergen